

ORIENTAREA ÎN CARIERĂ, PREMISĂ PENTRU SUCCES

*Studiu privind efectele activităților de orientare și consiliere
în carieră la elevii de gimnaziu din zona Moldova, România^[1]*

Alexandru-Stelian Gulei^[2]

Liliana Foca^[3]

Silviu-Daniel Brebuleț^[4]

Gabriel Acasandrei^[5]

Abstract

În perioada 2011-2013 peste 850 de cadre didactice, 30.000 de elevi și 19.000 părinți au beneficiat de activitățile proiectului „Abilități de carieră pentru tineri – investiție în viitor” (ACTIV), o inițiativă regională ce își propunea să dezvolte în regiunea Moldova (România), în special în școli din mediul rural, capacitatea profesorilor diriginți și consilieri școlari de a realiza activități de orientare și consiliere în carieră. Parte a uneia dintre direcțiile principale de acțiune ale Asociației Alternative Sociale, proiectul a acordat o atenție specială elevilor din categorii defavorizate (elevi cu un statut economic scăzut, proveniți din familii afectate de migrație – copii singuri acasă, copii remigranți, copii cu performanțe școlare scăzute etc.). Coloana vertebrală a proiectului a fost constituită din programe de formare (formare de formatori și de formare de abilități de lucru la clasă pentru cadrele didactice) acreditate de Ministerul Educației Naționale dar și un manual pentru elevi și un ghid pentru profesori distribuite gratuit. Studiul prezentat concluzionează asupra

---

[1] Studiul a fost realizat în cadrul proiectului „ACTIV”/„Career Guidance” implementat de Asociația Alternative Sociale în perioada 2010-2014 și finanțat de Romanian-American Foundation.

[2] Doctorand, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, coordonator programe, Asociația Alternative Sociale, Iași, tel. 0721.408.124, agulei@alternativesociale.ro.

[3] Doctorand, Universitatea din Huddersfield, Anglia, coordonator proiect, Asociația Alternative Sociale, Iași, tel. 0733.955.119, lilianafoca@alternativesociale.ro.

[4] Doctorand, Universitatea din București, psiholog, Centrul Județean de Resurse și Asistența Educațională Vrancea, Focșani, tel. 0745.351.319, e-mail: silviu_brebulet@yahoo.com.

[5] Asistent social, Asociația Alternative Sociale, Iași, Șoseaua Nicolina, nr. 24, bl.949, parter; tel. 0733.955.115, e-mail: gacasandrei@alternativesociale.ro.

efectelor acestor activități, detaliind perspectiva principalelor părți implicate: cadre didactice, elevi și părinți.

Cuvinte cheie: *orientare în carieră, mediu rural, dezvoltarea capacității cadrelor didactice, dezvoltarea capacității elevilor elevi, implicare părinți*

1. Tema și obiectivul cercetării

„Orientarea și consilierea în carieră sunt larg acceptate ca metode eficiente și eficiente de reducere a decalajului dintre sistemul de educație și piața muncii, precum și între școală și societate. Ele sunt mijloace de asistare a tinerilor în luarea de decizii educaționale potrivite și judicioase care vor permite acestora să-și dezvolte potențialul și le vor facilita accesul la oportunități de muncă potrivit intereselor și abilităților lor.” (UNESCO, 2002)

Articolul de față prezintă rezultatele unui studiu realizat de Asociația Alternative Sociale asupra efectelor unui program de dezvoltare de abilități de consiliere și orientare în carieră pentru cadre didactice și elevi de gimnaziu implementat în perioada 2010-2013.

Activitatea de orientare profesională pentru carieră urmărește dezvoltarea armonioasă a personalității, însușirea de cunoștințe, priceperi și deprinderi în vederea realizării unui management eficient al propriei cariere. În condițiile în care piața muncii este din ce în ce mai flexibilă și dinamică, iar profesiile pentru care se pregătesc elevii evoluează permanent și cu o dinamică accelerată (sarcinile de muncă cresc și se diversifică, crește complexitatea cunoștințelor, deprinderilor și abilităților necesare, apar noi profesii iar altele dispar etc.) crește și nevoia de a decide în mod independent, de a avea tot mai multă inițiativă, motivație și flexibilitate în contextul accentuării rolului abilităților de comunicare eficientă și de luare a deciziilor. Pentru toate acestea, elevii trebuie pregătiți din școală, iar pentru ca pregătirea lor să fie eficientă și adaptată, profesorii diriginți și profesorii psihopedagogi, care sunt principalii responsabili de această componentă educațională, trebuie, la rândul lor, să se formeze și să se perfecționeze continuu. Programul la care facem referire a aplicat, în interiorul unei populații și a unei regiuni dezavantajate economic (Kruger, 2009, p. 2) și marcate de o migrație externă și de o mobilitate pentru muncă semnificativă (Toth, Munteanu,

Bleahu, 2008, p. III) principiile ale economiei sociale care pun în valoare individul, compatibilizează interesele acestuia cu cele generale, îi dezvoltă independența, încurajând în același timp participarea la program voluntară și deschisă (Pitea, 2013, p. 190).

Proiectul ACTIV și-a propus, pe termen scurt, să formeze și să doteze 816 profesori cu informații, metodologii și instrumente pentru a oferi orientare și consiliere în carieră elevilor din mediul rural din opt județe ale regiunii Moldova și să ajute 20.000 de tineri din mediul rural din Moldova să folosească oportunitățile educaționale și să dobândească abilități de management eficient al carierei. Pe termen mediu însă proiectul a dorit să testeze un program complex, bazat pe două mecanisme: de dezvoltare de abilități de formare a cadrelor didactice în domeniul orientării și consilierii în carieră precum și de dezvoltare de abilități de orientare în carieră pentru elevii de gimnaziu.

În cadrul proiectului cadrele didactice au participat la un program de formare acreditat de Ministerul Educației Naționale care a inclus o parte de formare teoretică, activități cu elevii și activități metodico-științifice. Temele aplicate la clasă au fost grupate în cinci module: „Autocunoaștere și dezvoltare personală”, „Explorarea carierei”, „Marketing personal”, „Planificarea și evoluția carierei”, „Viața personală șrupate în cinci module: „Autocunoaștere și dezvoltare personală”, „Explorarea carierei”, „- „Orientarea și consilierea în carieră – Ghidul profesorului”, respectiv „Orientarea și consilierea în carieră – Manualul elevului”.

Conceput ca program de dezvoltare de abilități de viață proiectul a vizat sate și orașe mici dintr-o regiune dezavantajată – regiunea Moldovei (Iași, Suceava, Botoșani, Vaslui, Bacău, Neamț, Galați și Vrancea). Pe lângă dificultățile economice - nivel economic scăzut, regiunea Moldovei fiind la aceea dată cea mai săracă regiune a Uniunii Europene (Krueger, 2009, p. 2), șomaj ridicat (Europe In Figures — Eurostat Yearbook, 2009) - cu care se confruntă tinerii din cele opt județe - importante sunt și cele care țin de anumite pattern-uri din familiile vizate. Plecarea la muncă peste hotare a părinților nu constituie doar un model pe care tinerii tind să îl adopte cu ușurință (Irimescu coord, Lupu, 2005, p. 17), ci și o dificultate în ceea ce privește asigurarea sprijinului și creșterea motivației pentru realizarea unor alegeri extrem de importante pentru viitorul acestora – fie educaționale, fie profesionale (Toth, Mun-

teanu, Bleahu, 2008, p. 32). În aceste condiții mulți tineri, în special din mediul rural, se găsesc în situația de a lua decizii și de a intra pe piața muncii fără o calificare, pe piața neagră sau să devină șomeri. Prin urmare premisa centrală a programului a fost aceea că dotarea tinerilor din grupuri dezavantajate cu informații și abilități de orientare în carieră îi va face mai competitivi pe piața muncii, inclusiv ca viitori antreprenori.

Proiectul a fost lansat în 2010, în contextul în care consilierea și orientarea în carieră era o temă relativ nouă în România^[1], iar numărul consilierilor școlari era foarte redus (doar 3.000 la nivel național în 2008, pentru aproximativ 3,3 milioane de elevi), majoritatea fiind localizați în orașe. Deși orientarea și consilierea în carieră se afla și sub umbrela activității profesorilor dirigenți, aceștia nu beneficiau de o formare în acest sens.

2. Metodologia de cercetare

2.1. Organizarea cercetării

Studiul de față se constituie într-o analiză a cursului „Orientarea și consilierea în carieră a tinerilor”, curs adresat cadrelor didactice cu funcția de diriginte și consilierilor școlari din cele opt județe ale Moldovei și implementat de Asociația Alternative Sociale în cadrul proiectului ACTIV în anii școlari 2011-2012 și 2012-2013.

Investigarea efectelor pe care proiectul ACTIV și programul de formare a cadrelor didactice desfășurat ca parte integrantă a acestui proiect a fost realizată cu ajutorul unei metodologii complexe, care a îmbinat informațiile cantitative cu cele calitative obținute de la cadre didactice, elevi și părinți pentru a permite atât conturarea unei imagini complete asupra subiectului supus analizei, cât și surprinderea nuanțelor, diferențelor de finețe în percepția acestui proiect.

a. Ancheta pe bază de chestionar a urmărit culegerea datelor cantitative care să permită analiza opiniilor cadrelor didactice și elevilor în ceea ce privește efectele programului de formare raportat la obiectivele

---

[1] Orientarea și consilierea în carieră au devenit parte a curriculei naționale în 1999, iar primele programe școlare au fost aprobate pentru anul școlar 2005-2006.

propuse, precum și evidențierea factorilor care influențează semnificativ atingerea obiectivelor, diferențiat pentru cele două categorii din cadrul populației țintă;

Cercetarea a utilizat următoarele instrumente: chestionar feedback elevi, chestionar feedback profesori, chestionar evaluare inițială profesori, chestionar evaluare finală profesori, chestionar online.

b. Ancheta pe bază de interviu a avut ca obiectiv culegerea informațiilor calitative de la cadre didactice, elevi și părinți pentru completarea imaginii globale furnizate de datele cantitative cu informații detaliate. Informații calitative au fost culese și de la formatori prin intermediul unui *focus-group* organizat cu aceștia la finalizarea activităților de formare, astfel încât să se poate valorifica și experiența acestora și feedback-ul pe care l-au primit de la cursanți.

c. Ancheta pe baza analizei produselor activității a vizat cadrele didactice. S-a efectuat analiza portofoliilor realizate pentru evaluarea finală a cursului.

3. Caracteristici ale participanților la studiu

3.1. Elevi

Chestionarul de feedback a fost administrat unui număr total de 1780 de elevi din 98 de clase (din 39 de școli) în care au fost desfășurate activități de orientare și consiliere în carieră de către cadrele didactice formate în cadrul proiectului ACTIV. Distribuția subiecților în lotul de elevi investigat a fost relativ uniformă raportat la toate cele 4 variabile considerate independente, aspect care va face posibile analizele comparative ulterioare între diferite grupe de elevi.

Acestui lot experimental de elevi de la care au fost culese informațiile cantitative i se adaugă cei 16 elevi (câte doi din fiecare județ) care au participat la ancheta pe bază de interviu și care au furnizat informații calitative destinate rafinării analizei realizate pe baza datelor numerice.

3.2. Cadre didactice

Evaluare inițială

Chestionarul de evaluare inițială a fost administrat tuturor cadrelor didactice înainte de participarea la activitățile de formare, rezultând 748 de chestionare valide, repartizate în funcție de județ și anul școlar în care a avut loc formarea conform reprezentării grafice următoare (fig. 1 – Cadrele didactice participante la evaluarea inițială):

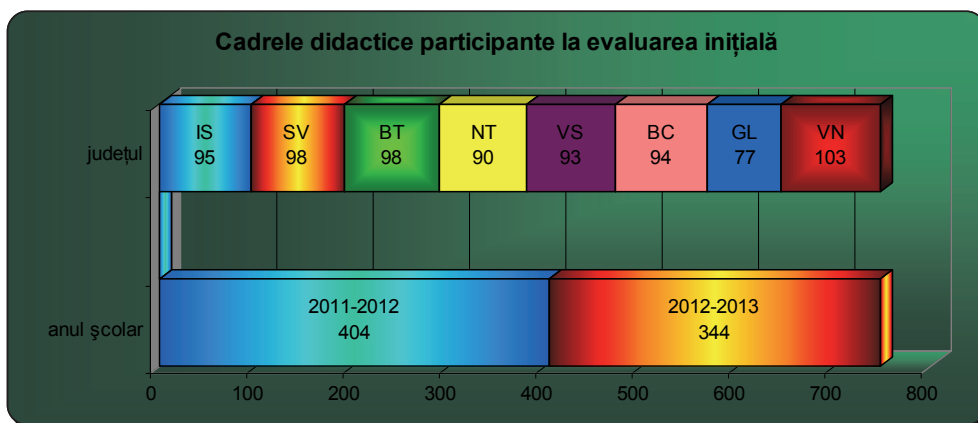
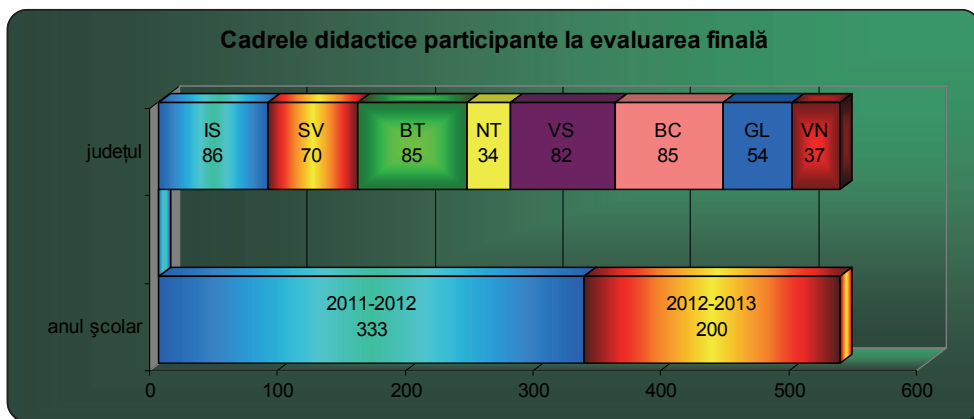

Fig. 1. Cadrele didactice participante la evaluarea inițială

Evaluare finală

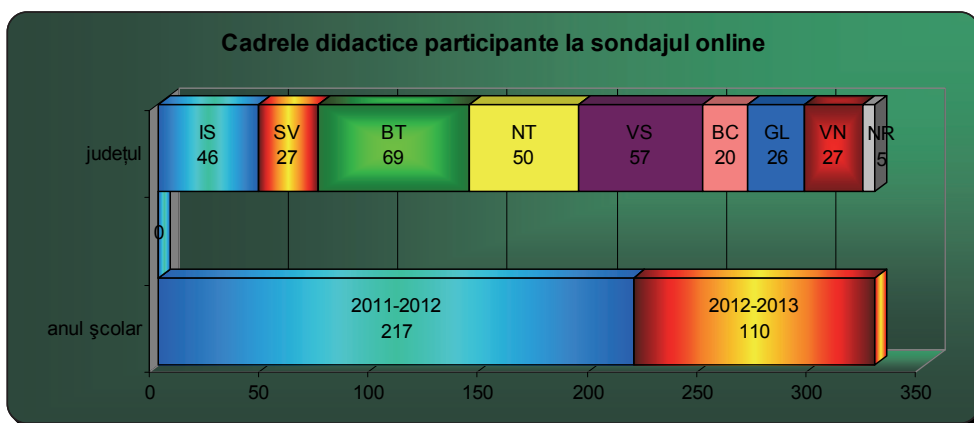
Chestionarul de evaluare finală a fost de asemenea administrat tuturor cadrelor didactice după participarea la activitățile de formare, rezultând 533 de chestionare valide, repartizate în funcție de județ și anul școlar în care a avut loc formarea conform reprezentării grafice următoare (fig.2 – Cadrele didactice participante la evaluarea finală):

Fig. 2. *Cadrele didactice participante la evaluarea finală*

Sondaj online

Invitația de participare la sondajul online a fost trimisă de asemenea tuturor participanților la activitățile de formare, fiind înregistrate 327 răspunsuri valide, repartizate în funcție de județ și anul școlar în care a avut loc formarea conform reprezentării grafice următoare (fig. 3 – Cadrele didactice participante la sondajul online):

Fig. 3. *Cadrele didactice participante la sondajul online*

Raportul de feedback

Pentru realizarea raportului de feedback s-a intenționat de asemenea investigarea directă sau online a tuturor cadrelor didactice care au participat la activitatea de formare, fiind obținute 405 răspunsuri valide.

Lotul de subiecți chestionat respectă caracteristicile populației avute în vedere (857 cadre didactice, beneficiare de formare) în ceea ce privește statutul didactic, genul, gradul didactic, clasa la care erau diriginți la momentul implementării activităților de orientare și consiliere în carieră și județul, iar distribuția în ceea ce privește anul școlar este una relativ uniformă.

Acestui lot experimental de cadre didactice de la care au fost culese informațiile cantitative i se adaugă cei 16 profesori (câte doi din fiecare județ) care au participat la ancheta pe bază de interviu și au furnizat informații calitative destinate rafinării analizei realizate pe baza datelor numerice.

3.3. Părinți

Părinții nu reprezintă în mod direct un grup țintă al proiectului ACTIV, iar implicarea acestora în activitățile de consiliere în carieră în cadrul proiectului a fost limitată. Totuși am optat pentru realizarea a 16 interviuri (câte două în fiecare județ) cu părinții elevilor implicați în activitățile din cadrul proiectului pentru a cunoaște opțiunile parentale referitoare la activitățile de orientare și consiliere în carieră desfășurate în instituțiile școlare și evaluarea acestora.

3.4. Formatori

Deși formatorii nu fac parte din grupul țintă al proiectului, experiența lor directă în activitățile desfășurate în cadrul proiectului, relaționarea directă cu profesorii formați și feedback-ul primit de la aceste cadre didactice în cadrul activităților formale sau pe diferite canale informale contribuie la cristalizarea unei imagini relevante asupra programului de formare și proiectului ACTIV. Ca atare, 16 dintre formatorii implicați în acest program de formare au participat la un focus-

group care să permită valorificarea experienței lor și a informațiilor pe care le au despre programul de formare.

4. Concluzia, cu implicațiile și aplicațiile rezultatelor

4.1 Necesitatea programului

Formarea diriginților și consilierilor școlari în domeniul orientării și consilierii în carieră se impunea în contextul în care 52procente dintre cadrele didactice implicate în proiect nu au participat niciodată la un astfel de curs iar alte 30 procente au participat la un curs în acest domeniu în urmă cu mai mult de trei ani. Ca urmare a acestei participări deficitare a cadrelor didactice la formarea continuă în acest domeniu, o mare parte dintre ei aveau înaintea începerii cursului dificultăți evidente în ceea ce privește definirea conceptelor specifice acestei arii tematice (definirea carierei sau descrierea etapelor în alegerea carierei se făcea pe baza simțului comun sau reflectând confuzii terminologice). Chiar și sfera așteptărilor față de cursul propus cuprindea expectanțe cu privire la soluții pentru problemele uzuale la clasă (în această categorie sunt incluse răspunsuri referitoare la strategii didactice, comunicarea cu elevii, realizarea evaluării etc.), argumentând din nou existența unor confuzii terminologice în ceea ce privește orientarea și consilierea în carieră, această activitate specifică fiind confundată cu activitatea generală orientare și consiliere.

Necesitatea programului de formare în orientarea și consilierea în carieră a tinerilor este reflectată și de observațiile realizate de formatori. Focus-group-ul realizat cu aceștia pune în evidență aspecte referitoare la faptul că: „profesorul diriginte nu este pregătit să țină ora de dirigenție [...] rareori se pregătește ora de dirigenție așa cum se pregătește ora de specialitate, la disciplina pe care o predai”, „programul de formare a suplinit un gol care există în sistemul de învățământ, [...] de aceea eu pledez pentru extinderea grupului țintă și la diriginții din mediul urban”, „profesorii, dacă o să-i întrebați, spun că cea mai grea oră este cea de dirigenție pentru că tematica este foarte largă, mulți nu vor să intre pe un teren pe care nu îl stăpânesc neapărat [...] iar acum copiii văd că se pot face și altfel de ore”.

4.2 Activități desfășurate

Proiectul ACTIV a facilitat dezvoltarea competențelor de orientare și consiliere în carieră a 857 de cadre didactice cu funcție de diriginte sau consilier școlar, iar la activitățile de orientare și consiliere în carieră desfășurate de aceste cadre didactice au participat peste 30.000 de elevi, 19.000 de părinți, 6.700 de profesori în afara celor formați și 4.000 de alți specialiști.

În ceea ce privește tematica abordată în activitățile concrete de orientare și consiliere în carieră, implementarea la clasă a temelor propuse prin programul de formare a fost realizată diferențiat, fiind pus un mai mare accent pe temele referitoare la auto-cunoaștere și dezvoltare personală, respectiv explorarea carierei, o importanță mai redusă fiind acordată implementării temelor referitoare la marketingul personal. Formatorii pun în evidență o altă posibilă explicație a implementării mai reduse la clasă a activităților referitoare la marketingul personal, explicație care face referire la competențele mai reduse ale cadrelor didactice în această arie: „profesorii se află cumva într-un borcan de sticlă, așa într-o cupolă, noi nu aplicăm pentru un job [...], nu suntem prezenți la interviu, nu facem interviu, nu parcurgem tot procesul prin care trece de obicei un tânăr care se angajează [...], nu știm să ne punem în valoare la un interviu, nu știm să ne construim o scrisoare de intenție care să ne pună în valoare și chiar a fost un exercițiu interesant pentru profesorii care au fost formați”. Ca atare, implementarea mai redusă a unor tematici poate fi cauzată de faptul că profesorii/consilierii școlari stăpânesc mai puțin respectivele subiecte, aspect care ar putea argumenta necesitatea aprofundării formării cadrelor didactice prin module specifice.

Aproape toate cadrele didactice au implementat la clasă cel puțin cinci activități practice, majoritatea realizând între cinci și zece activități.

În ceea ce privește tipurile de activități realizate de cadrele didactice, analiza portofoliilor relevă faptul că marea majoritate a activităților implementate au fost activități concrete de orientare și consiliere în carieră a tinerilor (aproape trei pătrimi din activitățile desfășurate). În același timp a fost acordată o atenție destul de mare activităților meto-

dico-științifice care să abiliteze cât mai mulți colegi în utilizarea chiar și secvențială a anumitor metode, tehnici, instrumente la care au avut acces formabilii.

Selecția temelor implementate în activitățile concrete de orientare și consiliere în carieră a elevilor a fost realizată având în vedere criteriul utilității, contribuției la dezvoltarea competențelor propuse, importanței pentru elevi și interesului din partea acestora, cu o frecvență mai mică fiind prezentă și selecția temelor în funcție de ușurința în aplicare.

4.3 Evaluarea generală a programului de formare

Principalele argumente ale cadrelor didactice în favoarea programului de formare fac referire la materialele furnizate („Orientarea și consilierea în carieră - Ghidul profesorului” și „Orientarea și consilierea în carieră - Manualul elevului”^[1]), la activitățile practice realizate, formatorii și calitatea suportului teoretic.

Evaluarea constant bună a Manualului elevului ca principal punct forte al proiectului ACTIV este o temă centrală abordată de toți cei implicați în acest proiect în cadrul interviurilor / focus-group-ului: „vreau să vă spun că diriginții au fost în primul rând fascinați de manual [...] informația este pe înțelesul elevilor, este simplă, directă, exactă, ușor de înțeles, cu desene” (formator), „manualul s-a dovedit a fi foarte util, foarte structurat, mi-a plăcut faptul că a fost pe înțelesul copiilor, a conținut și fișe practice, materiale vizuale” (cadru didactic), „are informațiile importante, nu are lucruri care să nu fie legate de temă; exact ce ne trebuie nouă, e din punct de vedere al unui elev, nu de la profesori” (elev), „exercițiile din manual mi-au plăcut mult, sunt îndrumătoare, mi-au oferit și mie mai multe idei în dezvoltarea profesională a copilului meu” (părinte). Participanții la cursuri au evaluat pozitiv și lucrarea „Orientarea și consilierea în carieră - Ghidul profesorului”: „mi-a plăcut faptul că a conținut toate temele de care am avut nevoie pentru a desfășura activitățile de orientare în carieră, partea de început în care mi s-a explicat definiția carierei, principii, tipuri de activități, teme”.

---

[1] Cele 2 lucrări pot fi descărcate gratuit de pe adresa http://www.alternativesociale.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=240:orientare-in-carier&catid=45:publicatii

Formatorii au apreciat modul de organizare al echipelor de formare: „mi-a plăcut foarte mult ideea de a lucra patru oameni diferiți cu aceeași grupă [...], pentru că a existat o unitate în abordare, dar și diversitate în felul de a lucra efectiv cu oamenii [...], fiecare și-a pus amprenta și a gândit într-o anumită manieră”, „profesorii au apreciat foarte mult lucrul acesta”, „au fost foarte încântați”.

Evaluarea punctelor slabe este extrem de eterogenă, reflectând complexitatea criteriilor de evaluare. Singurul punct slab menționat cu o frecvență ceva mai mare este posibilitatea redusă a schimbului de experiență cu ceilalți diriginți. Analiza comparativă a frecvențelor de răspuns relevă faptul că respondenților le-a fost mult mai ușor să identifice punctele tari ale programului de formare comparativ cu punctele slabe ale acestuia, aspect care subliniază evaluarea de ansamblu pozitivă pe care cadrele didactice o realizează asupra programului de formare.

Evaluarea programului de formare de către cadrele didactice este de nivel „bine” spre „foarte bine”, atât ca evaluare de ansamblu, cât și în ceea ce privește evaluările secvențiale ale cunoașterii și respectiv atingerii obiectivelor, suportului teoretic și respectiv aplicațiilor practice.

În ceea ce privește evaluarea raportului dintre inputul teoretic și aplicațiile practice, marea majoritate a cadrelor didactice evaluează acest raport ca fiind optim, aspect care accentuează evaluarea pozitivă a programului de formare și a modului în care a fost acesta organizat și implementat, confirmând totodată posibilitatea implementării ulterioare a acestui curs fără a modifica raportul dintre teorie și aplicațiile practice. Necesitatea complementarității dintre teorie și practică este reflectată și în ceea ce privește viziunea formatorilor, experiența directă a acestora în cadrul activităților de formare determinându-i să afirme în cadrul focus-group-ului că „din punctul meu de vedere, aplicațiile sunt importante, că teoria o citim cu toții, ne facem temele acasă, dar concret când faci o activitate este cu totul altfel și-ți vin ideile altfel; aș păstra tot suportul de curs...”.

Deși majoritatea respondenților consideră că timpul alocat formării a fost optim prin raportare la obiectivele propuse, aproape 15 procente dintre cei care s-au pronunțat în această privință consideră că timpul alocat a fost prea mic.

Imaginea pozitivă a cadrelor didactice față de programul de formare este confirmată de evaluarea numerică a activităților de formare pe care au realizat-o utilizând scala de evaluare de tip școlar 1-10, lărgă majoritate a respondenților acordând note de 9 și 10 programului de formare, evaluarea medie având valoarea de 9,64.

În ceea ce privește momentele de maxim interes ale formării față în față, atenția respondenților s-a concentrat în mod evident asupra activităților practice desfășurate sub diferite forme: ateliere de lucru, lucru pe grupe, aplicații practice, jocuri de rol, exerciții interactive sau exerciții de energizare, aproximativ jumătate dintre răspunsurile valide făcând referire directă la aceste activități practice, în timp ce aproximativ 15 procente dintre cadrele didactice precizează că „toate” momentele au fost interesante. Această modalitate de raportare la formarea față în față este consonantă cu identificarea momentelor mai puțin atractive și interesante ale formării, cea mai mare parte a respondenților precizând explicit faptul că nu a existat niciun moment neinteresant pe parcursul formării (este totuși de reținut tendința unor cadre didactice de a prefera în mod deosebit de activitățile practice).

Evaluarea generală realizată de elevi în ceea ce privește activitățile de consiliere și orientare în carieră la care au participat este centrată pe utilitate, atractivitate și adaptare la potențialul acestora. Un semn pozitiv este și frecvența relativ mare a categoriei de răspuns „am înțeles că trebuie să mă gândesc serios la carieră”, acesta fiind un deziderat pe termen lung al activităților de consiliere și orientare în carieră. Principalul aspect negativ menționat de elevi în ceea ce privește activitățile de consiliere și orientare în carieră la care au participat este faptul că „este prea devreme să se gândească la cariera lor”. Evaluarea pozitivă a elevilor asupra activităților de orientare și consiliere în carieră pe care le-au desfășurat este confirmată de faptul că identificarea aspectelor negative (non-răspunsuri aproximativ 50 procente) a fost mult mai dificilă pentru elevi decât identificarea aspectelor pozitive (non-răspunsuri aproximativ 10procente), fiind astfel evident faptul că elevii au identificat mai multe calități decât defecte în ceea ce privește activitățile de consiliere și orientare în carieră la care au participat.

Evaluarea specifică a elevilor asupra activităților de consiliere și orientare în carieră la care au participat este una bună, atât în ceea ce

privește evaluarea globală, cât și diferențiat, în ceea ce privește calitatea materialelor cu care au lucrat și activitățile practice realizate. Totuși, evaluarea materialelor este mai bună decât evaluarea activităților practice, fiind confirmată imaginea pozitivă asupra calității materialelor puse la dispoziția elevilor pentru activitățile de consiliere și orientare în carieră, noutatea și caracterul inovativ al Manualului elevului. Evaluarea activităților de consiliere și orientare în carieră este mai bună în cazul fetelor comparativ cu băieții. Evaluarea activităților de consiliere și orientare în carieră este mai bună în cazul elevilor care au început activitățile în anul școlar 2011-2012 comparativ cu cei care au început activitățile în anul școlar 2012-2013.

Această evaluare pozitivă este confirmată de elevi și în cadrul interviurilor, aceștia afirmând că activitățile „au fost foarte interesante, nu știam ce vreau să fac privitor la carieră și activitățile m-au ajutat să înțeleg mai bine...”, „mi-au plăcut mult, ne-au ajutat și pe mine și pe colegii mei”, „a fost ceva nou pentru noi, ca metodă de predare”, „câteodată chiar am aflat lucruri noi despre mine [...] și unele lucruri m-au impresionat”, „activitățile desfășurate au fost interesante, utile, diferite de cele de până în prezent; cu toții am fost implicați, a existat o atmosferă plăcută și antrenantă” etc.

Majoritatea părinților intervievați erau la curent cu activitățile de orientare și consiliere în carieră, indiferent dacă au participat sau nu la astfel de activități. Interviurile relevă faptul că imaginea despre aceste activități este una predominant pozitivă („mi se pare că nu au fost constrânși, ca la altă disciplină; aici nu se pun note, nu sunt constrânși, răspund de plăcere, sunt activi, sunt interesați”). În opinia acestora însă rolul cadrelor didactice este foarte important („sunt părinți care merg la câmp de dimineața și nu își văd copiii decât foarte puțin seara; vă dați seama că nu are timp să îl întrebe ce face și ce vrea să devină când o să se facă mare”).

4.4 Eficiența programului de formare

Evaluările realizate de cadrele didactice confirmă un grad ridicat spre foarte ridicat al atingerii obiectivelor generale și specifice ale programului de formare, cu accent pe obiectivele specifice, fapt care con-

firmă calitatea superioară a programului de formare în ceea ce îi privește pe beneficiarii primari ai acestui program, cadrele didactice.

Această viziune pozitivă asupra eficienței formării este confirmată de analiza realizată de formatori, în cadrul focus-group-ului fiind menționate ca efecte creșterea numărului activităților de orientare și consiliere în carieră desfășurate („a crescut cu siguranță numărul activităților derulate de profesorii diriginți cu elevii și părinții în domeniul consilierii și orientării în carieră”), dar și creșterea calității acestor activități prin realizarea unei schimbări atitudinale („dirigintele era persoana aceea care îți motivează absențele, vede dacă ai fost sau nu ai fost, te întrebă dacă ai o problemă sau n-ai; acum într-adevăr au învățat să lucreze la un material, să gândească o activitate”). Poate cea mai relevantă precizare realizată de formatori este cea referitoare la formarea competențelor metodologice ale cadrelor didactice prin intermediul acestui program de formare: „eu am observat că participanții și-au însușit un algoritm de lucru; cred că a fost prima oară când au văzut cum se abordează o temă de dirigenție de la A la Z: cu rigurozitate, cu materiale, cu exemple și cred că acesta a fost cel mai mare beneficiu pentru formabili”.

Formarea competențelor propuse de către programul de formare fost realizată, în evaluarea cadrelor didactice, în „mare” spre „foarte mare” măsură, confirmând astfel eficiența metodologiei de formare și impactul pozitiv pe care formarea îl are asupra dezvoltării competențelor cadrelor didactice de implementare a activităților de orientare și consiliere în carieră. Evaluarea mai bună a formării competențelor de comunicare este rezultatul direct al metodologiei de formare utilizate, care pune accent pe comunicare, colaborare, interactivitate, contribuind astfel direct la dezvoltarea competențelor de comunicare și relaționare ale participanților. Programul de formare este la fel de eficient în cazul profesorilor diriginți cât și în cazul consilierilor școlari.

Gradul de formare a competențelor propuse este relativ independent de parcurgerea în trecut a unui curs de formare în acest domeniu (doar evaluarea formării competențelor de comunicare fiind evaluată mai bine de cadrele didactice care au mai participat în trecut la un astfel de curs), de gen, experiența ca didactică și experiența ca diriginte, gradul didactic și clasa la care au implementat activitățile, confirmând astfel un

grad ridicat al formării competențelor la toate categoriile de cadre didactice formate și posibilitatea ulterioară de a utiliza acest program de formare fără necesitatea de adaptare la anumite particularități specifice ale formabililor.

Formarea competențelor generale și specifice ale elevilor prin implicarea acestora în activitățile de orientare și consiliere în carieră este evaluată de elevi la nivelul „bine”.

Analiza comparativă a evaluării formării competențelor generale relevă faptul că formarea abilităților antreprenoriale, redactarea elementelor de prezentare personală și cunoașterea schimbărilor care pot apărea pe parcursul vieții profesionale sunt evaluate la un nivel mai redus comparativ cu celelalte competențe generale (deși sunt evaluate la un nivel mediu spre bun), aceste competențe generale fiind corespunzătoare Modulului III (Marketing personal) și Modulului IV (Planificarea și evoluția carierei), module despre care elevii afirmă că au fost cel mai puțin implementate în practică.

Evaluările realizate de elevi asupra formării competențelor generale argumentează faptul că formarea acestor competențe este influențată de numărul activităților de orientare și consiliere în carieră la care elevul participă și care au ca scop formarea acelor competențe. Această evaluare confirmă necesitatea implementării tuturor activităților propuse prin metodologia elaborată în cadrul proiectului ACTIV în orientarea și consilierea în carieră a tinerilor, selecția doar a unor anumite activități corespunzătoare unor teme influențând și măsura în care se formează competențele generale propuse.

Analiza comparativă a evaluării formării competențelor specifice relevă faptul că elevii realizează evaluări ceva mai moderate în ceea ce privește competențele referitoare la elemente concrete (inteligența emoțională și interesele profesionale) și o evaluare mai pozitivă a competențelor referitoare la elemente mai abstracte (motivația pentru învățare la materiile considerate relevante). Faptul că elevii consideră că cea mai puternic formată competență specifică este creșterea motivației pentru învățare la materiile considerate relevante pentru meseria aleasă argumentează existența unui efect al programului de formare în ceea ce privește creșterea performanțelor școlare ale elevilor.

Formarea competențelor generale și specifice ale elevilor este mai accentuată în cazul fetelor comparativ cu băieții (ca o reflectare a implicării diferențiate în realizarea activităților, implicare semnificativ mai mare în cazul fetelor), respectiv mai accentuată în cazul elevilor care au început activitățile în anul școlar 2011-2012 (formarea competențelor generale și specifice ale elevilor este un proces continuu, de durată, fiind mai bine realizată cu cât intervalul de timp avut la dispoziție pentru implementarea activităților de orientare și consiliere în carieră a fost mai mare și numărul activităților la care copilul a participat a fost mai mare). Formarea competențelor specifice este mai bună în cazul implementării activităților de către consilierii școlari (formarea inițială a consilierilor școlari în domeniul orientării și consilierii în carieră explicând aceste rezultate). Activitățile de orientare și consiliere în carieră propuse prin proiectul ACTIV contribuie în mod similar la formarea competențelor generale și specifice independent de clasa la care începe implementarea activităților (în cadrul studiilor gimnaziale). Activitățile propuse sunt adecvate nivelului ontogenetic, al dezvoltării limbajului și a competențelor sociale specific elevilor de clasele V-VIII și nu necesită adaptare suplimentară pentru implementarea la un anumit nivel de școlarizare.

Formarea a fost eficientă în ceea ce privește conceptualizarea adecvată a activității de orientare și consiliere în carieră de către cadrele didactice, marea majoritate a acestora fiind în măsură la finalul formării față în față să conceptualizeze adecvat această latură a activității lor profesionale. Aproximativ 80 procente dintre răspunsuri au făcut referire la delimitările conceptuale în definirea teoretică a termenului și la modul concret în care cadrele didactice înțeleg să realizeze orientarea și consilierea în carieră (sprijin pentru alegere, pregătirea tinerilor pentru alegere, facilitarea autocunoașterii, informarea elevilor), argumentând centrarea formării atât pe un input teoretic (important pentru cadrele didactice mai ales în contextul în care activitatea lor profesională presupune delimitări conceptuale clare, care pot fi realizate doar prin definiții teoretice ale conceptelor utilizate), dar și pe înțelegerea acestor conceptualizări specifice, pe integrarea acestor concepte în universul cognitiv al cadrelor didactice. Parcurgerea întregii metodologii de către cadrele didactice, analiza tuturor informațiilor

disponibile și alegerea temelor care au fost abordate cu elevii în cunoștință de cauză, având în minte imaginea de ansamblu în care sunt integrate elementele individuale sunt confirmate de faptul că temele pe care cadrele didactice și le amintesc cu cea mai mare ușurință fac referire atât la modulele pe care le-au aplicat mai frecvent (imaginea de sine, programul zilnic și timpul liber), cât și la module pe care le-au implementat mai puțin (scrisoarea de intenție, *curriculum vitae*, reorientarea și reconversia profesională). Tendința de a reține extremele este pusă în evidență de faptul că numărul mediu de răspunsuri ale cadrelor didactice în ceea ce privește temele pe care și le amintesc este cel mai mare în cazul modulului din care au fost implementate cele mai multe teme (modulul I) și respectiv modulului din care au fost implementate cele mai puține teme (modulul III).

4.5 Efecte indirecte ale programului de formare

Atitudinea globală a cadrelor didactice față de programul de formare este una de nivel „bine” cu tendințe spre „foarte bine”, confirmând astfel receptivitatea cadrelor didactice față de tema pusă în discuție și față de metodologia propusă pentru orientarea și consilierea în carieră a tinerilor. Se constituie astfel premisele pentru implementarea activităților practice propuse și pentru continuarea activităților după finalizarea proiectului. Această evaluare este independentă de statutul didactic, gen, participarea anterioară la programe de formare în domeniu, anul școlar în care a avut loc formarea, experiența didactică și de diriginte, gradul didactic și clasa la care a desfășurat activitățile practice. Analiza pe itemi a mediilor evaluărilor realizate de cadrele didactice în ceea ce privește atitudinea față de orientarea și consilierea în carieră nu relevă un pattern specific de condiționare a acestei atitudini, fiind vorba de o evaluare relativ omogenă. Singurul aspect asupra căruia se manifestă o evaluare mai rezervată este cel referitor la impactul pe care orientarea și consilierea în carieră îl are asupra tinerilor prin raportare la influența decisivă parentală, aspect care este evaluat la un nivel „mediu”.

Atitudinea elevilor față de orientarea și consilierea în carieră este pozitivă, corespunzătoare unui nivel ridicat al interesului acestor elevi față de implementarea în continuare a acestui tip de activități. Deși atitudinea elevilor față de orientarea și consilierea în carieră este una

favorabilă în cazul tuturor categoriilor de elevi, există și anumite manifestări particulare: atitudinea fetelor față de orientarea și consilierea în carieră este mai bună decât atitudinea băieților. Atitudinea față de orientarea și consilierea în carieră este mai bună în cazul elevilor care au început activitățile specifice acestui domeniu în anul școlar 2011-2012. Desfășurarea unui număr mai mare de activități într-un interval de timp mai mare are un rol benefic nu doar asupra formării competențelor elevilor, ci și asupra pozitivării atitudinii acestora față de orientarea și consilierea în carieră. Analiza pe itemi relevă o evaluare omogenă a tuturor aspectelor evaluate, o evaluare similară pentru toți itemii supuși analizei, aspect care pune în evidență atitudinea pozitivă față de toate aspectele implicate sau relaționate cu orientarea și consilierea în carieră.

Îmbunătățirea notelor pe care le iau elevii ca efect indirect al activităților de orientare și consiliere în carieră este explicată chiar de un elev în cadrul interviului „la școală mergem la fel, dar la ore cu toții am devenit mai atenți, notele și mediile fiind mai bune”. În opinia acestui elev, activitățile de orientare și consiliere în carieră stimulează interesul și motivația elevilor, iar rezultatele se văd inclusiv în notele și mediile obținute de aceștia, având astfel un impact semnificativ asupra motivației pentru parcurgerea întregului traseu educativ.

Analiza comparativă a atitudinii cadrelor didactice și elevilor față de orientarea și consilierea în carieră relevă existența unei atitudini pozitive a cadrelor didactice.

Expectanțele cadrelor didactice și ale elevilor referitoare la efectele indirecte ale programului de formare vizează îmbunătățirea comunicării în triada educativă profesor-elev-părinte, creșterea implicării părinților și a comunității, optimizarea relației școală-familie-comunitate și a atmosferei generale din școală. Aceste efecte sunt evaluate la nivel „mare” spre „foarte mare” de către cadrele didactice, respectiv la nivel „mediu” spre „mare” de către elevi.

Efectele indirecte evaluate cel mai bine de către cadrele didactice sunt cele care implică în mod direct profesorii (îmbunătățirea relațiilor și comunicării profesor-elev, respectiv profesor-părinte), iar evaluările cele mai rezervate sunt realizate în ceea ce privește efectele dependente de părinți (creșterea implicării părinților în activitatea școlară a copi-

ilor) sau de comunitatea locală (optimizarea implicării comunității în viața școlii). Evaluarea acestor efecte indirecte este independentă de statutul didactic, gen, anul școlar în care a avut loc evaluarea, experiența didactică, experiența de diriginte, gradul didactic și clasa la care s-au desfășurat activitățile.

Efectele indirecte evaluate cel mai bine de către elevi sunt cele care implică în mod direct elevii (îmbunătățirea comunicării elev-profesor, elev-părinte, elev-elev, chiar și îmbunătățirea notelor), în timp ce evaluările cele mai rezervate fac referire la comunitate (optimizarea implicării comunității în viața școlii și a interacțiunii școală-familie-comunitate) sau la relaționarea profesori-părinți. Expectanțele elevilor în ceea ce privește efectele indirecte ale programului de formare sunt independente de statutul didactic al persoanei care a implementat activitățile și de clasa la care sunt implementate aceste activități, confirmând astfel compatibilitatea programului de orientare și consiliere în carieră propus cu întregul ciclul gimnazial și posibilitatea implementării lui atât de către consilierii școlari, cât și de către diriginți. Totuși, expectanțele referitoare la îmbunătățirea comunicării elevi-profesori, respectiv elevi-părinți, dar și la creșterea prezenței la orele de curs sunt mai accentuate în cazul fetelor decât al băieților. Participarea elevilor la mai multe activități de orientare și consiliere în carieră într-un interval de timp mai mare este în măsură să accentueze semnificativ expectanțele elevilor față de îmbunătățirea relațiilor și comunicării elevi-profesori, elevi-elevi, optimizarea interacțiunii școală-familie-comunitate, optimizarea atmosferei generale din școală și creșterea prezenței elevilor la orele de curs.

5. Recomandări

Programul de formare s-a dovedit a fi necesar și util atât pentru cadrele didactice cât și pentru elevi, contribuind la formarea competențelor cadrelor didactice de a implementa la clasă activități de orientare și consiliere în carieră, la formarea competențelor elevilor de realizare informată a alegerilor privind cariera, dezvoltând o atitudine pozitivă a elevilor și cadrelor didactice asupra orientării și consilierii în carieră și având ca efecte indirecte îmbunătățirea comunicării în triada educativă

profesor-elev-părinte, creșterea implicării părinților și a comunității, optimizarea relației școală-familie-comunitate și a atmosferei generale din școală. Aceste efecte sunt în general independente de județul în care au fost implementate activitățile, argumentând astfel posibilitatea replicării la nivel național al proiectului ACTIV și implementarea programului de formare în celelalte zone ale țării concomitent cu continuarea activităților în județele din Moldova. Rezultatele obținute în cei doi ani de implementare a prezentei metodologii argumentează stabilirea unor standarde de performanță cel puțin similare cu cele propuse pentru activitățile desfășurate în Moldova, gradul de îndeplinire a indicatorilor de eficiență fiind foarte mare și eficiența metodologiei propuse fiind demonstrată.

Implementarea unor activități care să vizeze direct elevii sau chiar a unor activități care să vizeze părinții sau reprezentanții comunității locale în strategia ulterioară de orientare și consiliere în carieră este singura posibilitate de asigurare a unei eficiențe similare a activităților în ceea ce privește formarea competențelor specifice ale cadrelor didactice, elevilor și părinților. Având în vedere faptul că strategia utilizată s-a demonstrat a fi eficientă în ceea ce privește formarea de competențe de orientare și consiliere în carieră pentru cadrele didactice, considerăm că dezvoltarea unor strategii specifice de formare / dezvoltare a competențelor din domeniul orientării și consilierii în carieră în cazul elevilor și respectiv părinților ar putea avea efecte pozitive. Metodologia de desfășurare a unor activități directe cu elevii ar putea include elementele solicitate explicit de aceștia: observarea activității specialiștilor, necesitatea dialogului cu specialiștii în domeniu și realizarea de activități practice.

Având în vedere faptul că mulți dintre elevii cărora li se adresează activitățile de orientare și consiliere în carieră consideră că este prea devreme pentru ei pentru a avea preocupări referitoare la carieră, pentru eficientizarea activităților de consiliere și orientare în carieră se impune includerea în cadrul strategiei de consiliere a unor activități destinate explicit schimbării atitudinii elevilor asupra vârstei de la care trebuie să manifeste preocupări în ceea ce privește cariera. Astfel de activități trebuie realizate inclusiv cu părinții pentru ca influențele

educative asupra elevilor să fie coerente și mesajul transmis de familie să fie similar cu cel transmis în cadrul consilierii școlare privind cariera.

Acest deziderat de modificare a atitudinilor elevilor, părinților și cadrelor didactice poate fi facilitat prin organizarea unor evenimente publice – conferințe, mese rotunde, seminarii – la care să participe toți actorii sociali implicați în demersul de orientare și consiliere în carieră (inclusiv partenerii sociali – comunitatea locală, agenții economici etc.), evenimente prin intermediul cărora să se realizeze informarea în legătură cu rezultatele obținute prin implementarea proiectului ACTIV și să fie realizată sensibilizarea privind necesitatea orientării și consilierii în carieră și importanța implementării acestor activități cel puțin de la nivelul clasei a V-a, continuarea acestor activități pe tot parcursul studiilor fiind în măsură să faciliteze alegeri profesionale adecvate și integrarea socio-profesională de succes. Prin intermediul acestor manifestări publice poate fi realizată de asemenea și informarea actorilor sociali interesați asupra disponibilității materialelor resursă – principalul punct forte al proiectului ACTIV, a modului în care fiecare elev, cadru didactic sau părinte poate intra în posesia acestor materiale („Orientarea și consilierea în carieră - Ghidul profesorului” și „Orientarea și consilierea în carieră - Manualul elevului”) și modul în care pot utiliza aceste materiale, asigurând astfel accesul la informații și facilitând utilizarea materialelor realizate în cadrul proiectului și după finalizarea acestuia.

Un alt aspect care trebuie luat în seamă în implementarea ulterioară a programelor de orientare și consiliere în carieră face referire la implementarea unor activități comune profesori – elevi – părinți - agenți economici - reprezentanți ai comunității locale – alți agenți sociali implicați, activități care pe de o parte ar sublinia tuturor acestor actori educaționali necesitatea interacțiunii, comunicării și colaborării pentru realizarea unui demers de calitate în orientarea și consilierea în carieră, iar pe de altă parte ar asigura implicarea directă a acestora și asumarea rolurilor specifice pe care fiecare le are în această activitate educațională complexă și de durată.

Bibliografie

1. Asociația Alternative Sociale (2013), Analiză privind efectele cursului „Orientarea și consilierea în carieră a tinerilor”, Iași, nepublicat.
2. Irimescu, G. (coord.), Lupu, A. (2005). Singur acasă! Studiu efectuat în zona iași asupra copiilor separați de unul sau ambii părinți prin plecarea acestora la muncă în străinătate, Iași.
3. Krueger, A. (2009). Narrowing Spread in Regional Gross Domestic Product, Eurostat.
4. Luca, C., Foca, L., Gulei, A.S., Brebuleț, S.D. (2012). Remigrația Copiilor Români, Asociația Alternative Sociale, Iași.
5. Pitea, M. (2013). Recenzie. Mecanisme funcționale ale economiei sociale, Revista de economie socială, Ed. Hamangiu, vol. III, nr. 1 din 2013, pp. 189 -191, București.
6. Toth, A., Munteanu, D., Bleahu, A. (2008). Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate, UNICEF și Alternative Sociale, București.
7. UNESCO (2002). Technical and Vocational Education and Training in the Twenty First Century
8. http://adevarul.ro/educatie/scoala/raport-abandonul-scolar-romania-crestere-precopie-toamna-scolile-raporteze-internet-absentele-1_519a744f053c7dd83fb5d4fc/index.html (1.12.2013).
9. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-09-001/EN/KS-CD-09-001-EN.PDF (22.09.2010).
10. www.tvet.ro/Anexe/4.Anexe/PRAIprocente202009/PRAIprocente20NORDprocente20ESTprocente202009-2013.rar (1.12.2013).
11. http://www.collegeboard.com/prod_downloads/collegeed/collegeEd-create-college-going-culture.pdf (22.09.2010).